

A TŐKE SZABAD MOZGÁSA

A tőke szabad mozgása az uniós egységes piac négy alapvető szabadságának egyike. A tőke szabad mozgása nemcsak a legújabb, hanem – mivel egyedülálló módon harmadik országokra is kiterjed – a legszélesebb körű alapvető szabadság is. A tőkeáramlásokat fokozatosan liberalizálták. A Maastrichti Szerződés 2004 eleje óta tiltja a tőkemozgások és fizetési műveletek korlátozását mind a tagállamok, mind a harmadik országok között, bár vannak kivételek.

JOGALAP

Az Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ) 63–66. cikke.

CÉLKITŰZÉSEK

A tagállamok, valamint a tagállamok és harmadik országok közötti tőkemozgás mindenféle korlátozását meg kell szüntetni, bizonyos körülmények között azonban kivételt lehet tenni. A tőke szabad mozgása támogatja az egységes piacot és kiegészíti a másik három szabadságot. A gazdasági fejlődést is ösztönzi azáltal, hogy lehetővé teszi a hatékony tőkebefektetést és előmozdítja az euró mint nemzetközi valuta használatát, hozzájárulva ezzel az EU globális szereplőként való fellépéséhez. Ez a gazdasági és monetáris unió fejlődése és az euró bevezetése szempontjából is nélkülözhetetlen volt.

EREDMÉNYEK

A. Kezdeti próbálkozások (a belső piac előtt)

Az első közösségi intézkedések hatálya korlátozott volt. A Római Szerződés (1957) azt írta elő, hogy tagállamoknak a korlátozásokat csak a közös piac működéséhez szükséges mértékben kell eltörölniük. Az 1960-as, 1962-ben módosított [első tőkepiaci irányelv](#) felszámolt bizonyos típusú kereskedelmi és a magántőke mozgását érintő korlátozásokat, például az ingatlanvásárlásokkal, a kereskedelmi ügyletek rövid- vagy középtávú hitelezésével és a tőzsdén forgalmazott értékpapírok vásárlásával kapcsolatosan. A tagállamok közül néhányan (például Németország és a Benelux államok) továbbléptek, és egyoldalú nemzeti intézkedéseket vezettek be, ezáltal gyakorlatilag minden korlátozást megszüntettek a tőkemozgásokra vonatkozóan. 1972-ben ezt a nemzetközi tőkeáramlásokról szóló újabb [irányelv](#) követte.

B. További előrelépések és általános liberalizáció a belső piac érdekében

Az első tőkepiaci irányelv 1985-ös és 1986-os módosításai többek között a kereskedelmi ügyletek hosszú távú hitelezése és a tőzsdén kívül forgalmazott értékpapírok terén lendítették előre a liberalizációt. Egy 1988-as [tanácsi irányelv](#) teljes mértékben liberalizálta a tőkemozgásokat, és 1990. július 1-jei hatállyal a tőkemozgasra vonatkozó minden, még fennálló korlátozást megszüntetett a tagállamok lakosai között. Továbbá célul tűzte ki a harmadik országokat is érintő tőkemozgasok hasonló módon történő liberalizálását.

C. A végleges rendszer

1. Alapelv

A Maastrichti Szerződés a szerződésben meghatározott szabadságok egyikeként bevezette a tőke szabad mozgását. Ma az EUMSZ 63. cikke a tagállamok közötti, valamint a tagállamok és harmadik országok közötti tőkemozgasra és fizetési műveletekre vonatkozó minden korlátozást megtilt. Az Európai Unió Bíróságának feladata a tőke szabad mozgásához kapcsolódó rendelkezések értelmezése, és a területnek nagy kiterjedésű az esetjoga. Azokban az esetekben, amikor a tagállamok indokolatlanul korlátozzák a tőke szabad mozgását, az EUMSZ 258–260. cikke szerinti szokásos kötelezettségszegési eljárást kell alkalmazni.

2. Kivételek és indokolt korlátozások

A kivételek nagyrészt harmadik országokkal kapcsolatos tőkemozgasokra korlátozódnak (EUMSZ 64. cikke). Azon lehetőségen túl, hogy a tagállamok fenntarthatnak a közvetlen befektetésekre és bizonyos egyéb ügyletekre vonatkozó, egy adott időpontban már létező korlátozásokat, a Tanács az Európai Parlamenttel folytatott konzultációt követően egyhangúlag olyan intézkedéseket is elfogadhat, amelyek visszalépést jelentenek a harmadik országokkal kapcsolatos tőkemozgasok liberalizációjában. A Tanács és az Európai Parlament emellett jogszabályokat fogadhat el a közvetlen befektetéssel, a letelepedéssel, a pénzügyi szolgáltatások nyújtásával vagy értékpapírok tőkepiacokra történő bevezetésével kapcsolatban. Az EUMSZ 66. cikke a harmadik országokkal szembeni védintézkedésekkel foglalkozik, melyek hat hónapos időszakra korlátozódnak.

A tőkemozgasokkal kapcsolatos – ideértve az Unión belüli tőkemozgasokat – egyedüli indokolt általános korlátozásokat, az EUMSZ 65. cikke rögzíti. Ezek a következők: i. a nemzeti jog megsértésének megakadályozására irányuló intézkedések, különösen az adózás és a pénzügyi szolgáltatások prudenciális felügyelete terén; ii. a tőkemozgasok igazgatási vagy statisztikai célú bejelentésére vonatkozó eljárások; és iii. a közrend vagy a közbiztonság által indokolt intézkedések. Ez utóbbira hivatkoztak az európai államadósság-válság során, amikor 2013-ban Ciprus és 2015-ben Görögország kénytelen volt tőkekorlátozásokat bevezetni a tőke túlzott mértékű kiáramlásának megakadályozása érdekében. Ciprus 2015-ben, Görögország pedig 2019-ben megszüntetett minden még fennálló tőkekorlátozást. A digitális pénzügyi szolgáltatások, különösen a blokklánc-alapú kriptovaluták megjelenése megkérdőjelezheti a tőke szabad mozgását biztosító jelenlegi koncepciókat.

Az EUMSZ 144. cikke lehetővé teszi, hogy a fizetési mérlegre vonatkozó segítségnyújtási programok keretében a fizetési mérleggel kapcsolatos védintézkedéseket hozzanak, amikor a belső piac működése veszélyben van, vagy hirtelen válsághelyzet alakul ki. E védzáradék csak az euróövezeten kívüli tagállamok esetében alkalmazható.

Végül, az EUMSZ 75. és 215. cikke értelmében a terrorizmus megelőzése és leküzdése érdekében vagy a közös kül- és biztonságpolitika keretében hozott határozatok alapján pénzügyi szankciókat lehet bevezetni. A tőke szabad mozgását korlátozzák az ukrajnai inváziót követően Oroszország ellen bevezetett gazdasági szankciók.

3. Fizetési műveletek

Az EUMSZ 63. cikkének (2) bekezdése úgy rendelkezik, hogy „tilos a tagállamok, valamint a tagállamok és harmadik országok közötti fizetési műveletekre vonatkozó minden korlátozás”.

2001-ben elfogadtak egy [rendeletet](#) a belföldi és a határokon átnyúló fizetések költségeinek harmonizálására az euróövezeten belül. 2009-ben ezt [hatályon kívül helyezték és új rendelettel váltották fel](#), ami előnyökkel járt a polgárok számára azáltal, hogy gyakorlatilag nullára csökkentették az euróban történő, határokon átnyúló fizetések díjait. A rendeletet ezt követően 2021-ben [hatályon kívül helyezték és új rendelettel váltották fel](#) azzal a céllal, hogy csökkentsék az euróövezeten belüli és kívüli tagállamok közötti, határokon átnyúló fizetések díjait.

A [fizetési szolgáltatásokról szóló irányelv](#) szolgált jogalapul a valamennyi uniós fizetési szolgáltatásra alkalmazandó szabályok kialakításához, hogy a határokon átnyúló fizetések olyan egyszerűvé, hatékonyá és biztonságossá váljanak, mint amilyenek a „nemzeti” fizetések a tagállamokon belül, valamint hogy a nagyobb verseny révén nőjön a hatékonyság és csökkenjenek a költségek azáltal, hogy új belépők számára is megnyitják a pénzforgalmi piacokat. A fizetési szolgáltatásokról szóló irányelv meghatározta az európai banki és fizetési ágazat kezdeményezéséhez, az egységes eurófizetési térséghez (SEPA) szükséges keretet. A SEPA-eszközök rendelkezésre álltak, de azokat 2010 végéig nem nagyon használták. Ezért 2012-ben elfogadtak egy [rendeletet](#), amely az egész EU-ban alkalmazandó végső határidőket tűzött ki a régi nemzeti átutalásoknak és beszedéseknek az új SEPA-eszközökkel való kiváltására. 2015-ben a társjogalkotók elfogadták a [fizetési szolgáltatásokról szóló felülvizsgált irányelvet](#), amely hatályon kívül helyezte a korábbi irányelvet. Az új irányelv fokozza az átláthatóságot és a fogyasztók védelmét és hozzáigazítja a szabályokat az innovatív pénzforgalmi szolgáltatásokhoz, beleértve az internetes és mobilfizetést is. Az irányelv 2016. január 12-én lépett hatályba, és 2018. január 13-ától kell alkalmazni.

D. További fejlemények

A tőkeáramlás Unióban való liberalizálása terén elért előrelépések ellenére a tőkepiacok nagy mértékben széttöredezettek maradtak. A Bizottság 2015 szeptemberében az európai beruházási tervre építve elindította kiemelt kezdeményezését: [Tőkepiaci unió](#). Ez számos olyan intézkedést tartalmaz, amelynek célja, hogy 2019-ig létrejöjjön egy valóban integrált egységes tőkepiac. A tőkepiaci unió cselekvési tervének [félidős felülvizsgálatát](#) 2017 júniusában tették közzé. Emellett

a Bizottság és a tagállamok jelenleg is dolgoznak a határokon átnyúló befektetések előtt álló azon akadályok megszüntetésén, amelyek nemzeti hatáskörbe tartoznak. E kérdéskör vizsgálatára létrehozták a tőke szabad mozgásának akadályait foglalkozó szakértői csoportot. 2017 márciusában a szakértői csoport munkájának nyomán a Bizottság közzétett egy [jelentést](#), amely felvázolja a helyzetet a tagállamokban. 2019 márciusában a Bizottság kiadta a „Tőkepiaci unió: az erős gazdasági és monetáris uniót szolgáló egységes tőkepiac megteremtése terén elért eredmények” című [közleményét](#). Ezt követte 2020 szeptemberében [a tőkepiaci unióra vonatkozó, második cselekvési terv](#), amely 16 prioritással rendelkezett.

A Bizottság továbbra is dolgozik azon, hogy felszámolja az EU-n belül még létező kétoldalú beruházási megállapodásokat, amelyek közül számos már a legutóbbi bővítési köröket megelőzően is hatályos volt. E tagállamok közötti megállapodások a Bizottság véleménye szerint akadályozzák az egységes piacot, mivel ellentétesek az uniós jogi kerettel, és át is fedik azt. Például a kétoldalú beruházási megállapodásokban szereplő választottbírói mechanizmusok kizárják a nemzeti bíróságokat és az Európai Unió Bíróságát is, megakadályozva az uniós jog alkalmazását. A kétoldalú beruházási megállapodások azt is eredményezhetik, hogy az EU-n belül kétoldalú beruházási megállapodásokat kötő egyes tagállamok befektetői kedvezőbb bánásmódban részesülnek. 2019. október 24-én megállapodás született, amely megnyitja az utat a fenti megállapodások megszüntetése előtt. 2020. május 29-én 23 tagállam [aláírta](#) az uniós tagállamok közötti kétoldalú beruházási megállapodások megszüntetéséről szóló megállapodást. A Bizottság emellett évente közzétesz [jelentéseket és tanulmányokat](#) az EU-n belüli és a globális tőkeáramlásokról. A Covid19-válság idején a pénzügyi rendszerre nehezedő rendkívüli nyomás ellenére egyetlen uniós tagállam sem folyamodott tőkekorlátozásokhoz a külföldre irányuló pénzmozgásokat illetően.

AZ EURÓPAI PARLAMENT SZEREPE

A Parlament határozottan támogatja az arra irányuló erőfeszítéseket, hogy ösztönözzék a tőkemozgások liberalizációját. Azonban úgy véli, hogy e liberalizációnak magasabb szintűnek kell lennie az Unión belül, mint az Unió és a világ többi része között, biztosítva, hogy az európai megtakarításokat elsősorban Európában fektessék be. Rámutat továbbá, hogy az egységes európai pénzügyi piac létrehozása érdekében a tőke liberalizációját a pénzügyi szolgáltatások teljes körű liberalizálásával és az adójog harmonizálásával kell alátámasztani. A Parlament politikai nyomásának tudható be, hogy a Bizottság útjára tudta indítani a belföldi és határokon átnyúló fizetések harmonizálásáról szóló jogszabályt.

A Parlament támogatta a tőkepiaci unió megvalósítását. Elfogadott egy [állásfoglalást](#), amely hangsúlyozta, hogy a tőke Unión belüli elosztásának javítása érdekében a piaci résztvevők számára egyenlő versenyfeltételeket kell biztosítani. Az állásfoglalás felszólított a határon átnyúló finanszírozás meglévő akadályainak felszámolására, különösen a kkv-k esetében, és arra, hogy az Európai Értékpapír-piaci Felügyeleti Hatóság (ESMA) vállaljon nagyobb szerepet a felügyeleti konvergencia javításában. 2019 áprilisában a Parlament számos olyan [jogalkotási aktust](#) fogadott el, amelyek a tőkepiaci unió építőköveinek számítanak.

A témával kapcsolatos további információkért látogasson el a [Gazdasági és Monetáris Bizottság](#) honlapjára.

Christian Scheinert
10/2023

